

Marta Bogdanowicz

Kwestionariusz rozpoznawania specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu – klasa II
Opracowanie statystyczne – Karol Karasiewicz

Uczeń: Wiek:

Szkoła podstawowa: Klasa:

Miejscowość: miasto duże miasto małe wieś Okres badania: wrzesień październik

Lp.	Stwierdzenie dotyczące umiejętności dziecka – początek klasy II	Ocena: od 5 (bardzo dobra) do 1 (niedostateczna)	Wskazówki pomocne przy dokonywaniu oceny	Ocena (liczba ocen bardzo dobrych -5)	Oceniane funkcje i umiejętności
1.	Jest sprawne w czynnościach samoobsługowych.	5 4 3 2 1	Należy zapytać rodziców i zaobserwować podczas codziennych zajęć: posługiwania się przyborami szkolnymi, ubierania, jedzenia (np. czy dziecko próbuje używać noża).		Motoryka mała – sprawność ruchowa rąk (1–4)
2.	Sprawnie wiąże kokardkę.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas ubierania się oraz zabawy.		
3.	Sprawnie buduje modele obiektów z drobnych klocków, na przykład lego.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować oraz zapytać rodziców.		
4.	Sprawnie posługuje się ołówkiem, piórem, długopisem.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas pisania i rysowania (m. in. zwrócić uwagę na sposób trzymania ołówka, pióra, długopisu).		
5.	Jest sprawne ruchowo: skacze, szybko biega.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas zabaw i zajęć ruchowych (np. skakania na skakance).		Motoryka duża – sprawność ruchowa całego ciała i równowaga (5–7)
6.	Sprawnie chodzi po linii prostej, stoi chwilę na jednej nodze z zamkniętymi oczami.	5 4 3 2 1	Należy zaproponować dziecku chodzenie po linii narysowanej na podłodze oraz naśladowanie „śpiącego bociana”.		
7.	Jeździ na przykład na rowerze, hulajnodze, rolkach, nartach.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas zajęć ruchowych oraz zapytać rodziców, czy dziecko potrafi utrzymać równowagę w ruchu.		
8.	Układa według wzoru mozaiki i puzzle z drobnych elementów.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas zabaw oraz zapytać rodziców.		Funkcje wzrokowo-przestrzenne (8–12)
9.	Dostrzega drobne elementy, na przykład braki na obrzaskach lub element inaczej położony niż pozostałe.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas zadań, w których dziecko ma wskazać określone szczegóły na obrazkach lub element inaczej położony (np. w szlaczku z trójkątów uczeń ma znaleźć jeden ułożony inaczej).		
10.	W trakcie rysowania i pisania umie zagospodarować przestrzeń kartki.	5 4 3 2 1	Należy ocenić podczas rysowania na kartce i pisania w zeszyte.		
11.	Bezbłędnie rozpoznaje i zapisuje litery o podobnym kształcie (t – l – ł) oraz znaki diakrytyczne.	5 4 3 2 1	Należy ocenić na lekcji oraz podczas sprawdzania zeszytu, czy dziecko myli litery podobne oraz opuszcza drobne elementy graficzne liter, na przykład znaki diakrytyczne w literach ą, ę.		
12.	Bezbłędnie rozpoznaje i zapisuje litery oraz cyfry podobne, lecz inaczej położone w przestrzeni (6 – 9, p – b – d – g).	5 4 3 2 1	Należy ocenić na lekcji oraz podczas sprawdzania zeszytów.		Koordinacja wzrokowo-ruchowa (13–16)
13.	Sprawnie rysuje. Potrafi narysować latawiec według wzoru. Rysunki są bogate w szczegóły.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas rysowania przez dziecko oraz na podstawie analizy jego rysunków. Nauczyciel rysuje wzór latawca (romb oparty na kącie) i zachęca dziecko do przerysowania.		
14.	Sprawnie posługuje się nożyczkami.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas wycinania oraz uzyskać informacje od rodziców.		
15.	Pisze kaligraficznie, mieści się w liniaturze.	5 4 3 2 1	Należy ocenić na podstawie analizy poziomu graficznego pisma w zeszyte.		
16.	Celnie rzuca i chwyta piłkę.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas zajęć i zabaw ruchowych.		Funkcje słuchowo-językowe (17–26)
17.	Poprawnie wymawia wszystkie głoski, złożone słowa.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas codziennych kontaktów. Trzeba zapisać, które głoski dziecko wymawia niepoprawnie oraz czy często przekręca słowa (przestawia głoski, sylaby).		
18.	Pamięta wierszyki, piosenki.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować na zajęciach szkolnych oraz poza szkołą.		

Lp.	Stwierdzenie dotyczące umiejętności dziecka – początek klasy II	Ocena: od 5 (bardzo dobra) do 1 (niedostateczna)	Wskazówki pomocne przy dokonywaniu oceny	Ocena (liczba ocen bardzo dobrych –5)	Oceniane funkcje i umiejętności
19.	Rozróżnia pary słów, które różnią się jedną głoską (np. <i>dom – tom</i>) i określa tę różnicę.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas zabaw językowych. Nauczyciel prosi dziecko, aby wskazało pary słów, które różnią się jedną głoską i podało tę różnicę (np. głoski <i>d – t</i> w parze słów <i>dom – tom</i>).		
20.	Poprawnie dokonuje analizy głoskowej długich słów.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas lekcji, zabaw językowych, a także odrabiania pracy domowej, czy dziecko potrafi wydzielić wszystkie głoski w słowie, we właściwej kolejności.		
21.	Poprawnie dokonuje syntezy głoskowej długich słów.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować podczas lekcji, odrabiania pracy domowej, a także zabaw językowych, czy dziecko potrafi połączyć głoski w słowo.		
22.	Potrafi przekształcać słowa: rozumie zabawę „Mowa kaczek” – dodaje sylabę <i>ka</i> przed każdą sylabą lub ją usuwa.	5 4 3 2 1	Należy ocenić podczas zabawy, czy dziecko potrafi zakodować na przykład imiona, dodając sylabę <i>ka</i> (np. <i>Zosia – kaZokasia</i>) oraz je dekodować, usuwając ją sprzed sylab (np. <i>KaFrakanek – Franek</i>).		
23.	Potrafi przekształcać słowa: usuwa z nich głoski, dodaje lub zastępuje innymi tak, aby powstało nowe słowo.	5 4 3 2 1	Należy ocenić, czy dziecko potrafi dokonywać operacji na słowach: tworzyć słowa po usunięciu z niego jednej głoski (np. <i>Powiedz brama, ale nie mów pierwszej głoski</i>), jej dodaniu (np. <i>Powtórz słowo rogi, ale na początku dodaj głoskę d</i>) albo zastąpieniu inną (np. <i>Powiedz Tomek, ale zamiast głoski t powiedz głoskę d</i>).		
24.	Potrafi wśród trzech słów wskazać to, które jest niepodobne – nie rymuje się.	5 4 3 2 1	Podczas zabawy z dzieckiem należy podać trzy wyrazy, z których jeden się nie rymuje (np. <i>dama – rama – dom</i>).		
25.	Potrafi szybko wymieniać nazwy, na przykład zwierząt, owoców.	5 4 3 2 1	Należy ocenić, czy dziecko szybko przypomina sobie nazwy i nie powtarza tych samych słów.		
26.	Potrafi szybko nazywać wskazywane elementy na obrazku.	5 4 3 2 1	Należy ocenić, czy dziecko szybko wymienia nazwy elementów na obrazku.	Lateralizacja czynności ruchowych (27)	
27.	Ma ustaloną dominację ręki.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować i zapisać, czy dziecko preferuje jedną rękę: jest praworęczne lub leworęczne.		
28.	Poprawnie wskazuje swoją prawą i lewą stronę.	5 4 3 2 1	Należy zaobserwować, czy dziecko poprawnie wskazuje przedmioty po swojej prawej i lewej stronie.	Orientacja w przestrzeni – w kierunkach lewo/prawo (28)	
29.	Potrafi dobrze koncentrować uwagę na lekcji.	5 4 3 2 1	Podczas zajęć szkolnych należy zaobserwować, czy dziecko potrafi się koncentrować mimo zakłócających bodźców, na przykład szmeru w klasie, hałasu na korytarzu.	Uwaga (29)	
30.	Rozumie sens kodowania i dekodowania informacji.	5 4 3 2 1	Należy sprawdzić, czy dziecko rozpoznaje znaki informacyjne, piktogramy i schematy rysunkowe na przykład WC, przejście dla pieszych.	Znajomość liter, cyfr, znaków matematycznych (30–32)	
31.	Zna wszystkie litery alfabetu, cyfry, znaki matematyczne.	5 4 3 2 1	Podczas zajęć szkolnych należy ustalić, czy dziecko zna wszystkie litery (wielkie i małe, drukowane i pisanne), cyfry oraz znaki matematyczne.		
32.	Potrafi szybko nazywać szeregi liter i cyfr.	5 4 3 2 1	Podczas zajęć szkolnych należy sprawdzić, czy dziecko potrafi szybko nazywać szeregi złożone z liter i cyfr.		
33.	Poprawnie pisze litery i znane wyrazy.	5 4 3 2 1	Podczas zajęć szkolnych należy ustalić, czy dziecko potrafi samodzielnie i poprawnie zapisać litery i znane wyrazy.	Pisanie (33–35)	
34.	Poprawnie przepisuje zdania.	5 4 3 2 1	Podczas zajęć szkolnych należy ustalić, czy dziecko poprawnie przepisuje wyrazy i zdania z podręcznika.		
35.	Poprawnie pisze zdania z pamięci. Używa poprawnych form gramatycznych.	5 4 3 2 1	Podczas zajęć szkolnych należy ustalić, czy dziecko pisze z pamięci zdania poprawne pod względem ortograficznym i gramatycznym.		
36.	Czyta całymi wyrazami i zdaniami.	5 4 3 2 1	Podczas zajęć szkolnych należy sprawdzić, czy dziecko czyta całymi wyrazami i zdaniami teksty z podręcznika.	Czytanie (36–37)	
37.	Rozumie przeczytany przez siebie tekst.	5 4 3 2 1	Podczas zajęć szkolnych należy ustalić, czy dziecko rozumie tekst, który samo przeczytało w podręczniku, zapytać rodziców, czy chętnie czyta krótkie teksty w książeczkach dla dzieci.		
Wynik ogólny – liczba ocen bardzo dobrych (5)					

UWAGA! Jeżeli w stwierdzeniu wymienia się dwie umiejętności, wystarczy opanowanie jednej, aby wystawić ocenę pozytywną – 3 pkt. Jeśli dziecko opanowało ją bardzo dobrze na przykład bardzo sprawnie jeździ na rowerze, można mu przyznać nawet 5 pkt.

Obliczanie wyników i ich interpretacja

1. Założenia kwestionariusza

Kwestionariusz jest przeznaczony do oceny trudności w czytaniu i pisaniu, ujawnienia ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się: **dysleksji, dysortografii i dysgrafii**. Te trudności powinny być dostrzeżone już w klasie I, a nawet wcześniej. Symptomy, które je zapowiadają, dają bowiem o sobie znać w wieku poniemowlęcym i przedszkolnym. Są uwarunkowane opóźnieniem rozwoju określonych funkcji poznawczych (szczególnie językowych) i/lub ruchowych, a także ich integracji. Określenie „specyficzne” oznacza, że te trudności nie są skutkiem opóźnienia rozwoju intelektualnego ani schorzeń neurologicznych. Nie zostały spowodowane wyłącznie wadą zmysłu, zaniedbaniem środowiskowym lub dydaktycznym. Te niekorzystne czynniki mogą nasilać specyficzne trudności, lecz nie są ich przyczyną.

Założeniem przy opracowaniu kwestionariusza było stworzenie bardzo prostego narzędzia służącego nauczycielowi do przesiewowej oceny umiejętności dziecka w zakresie czytania i pisania oraz sprawności uczestniczących w nich funkcji. Przyjęto, że nauczyciel i specjalista szkolny powinni poznawać dziecko w każdej sytuacji kontaktu z nim – nie tylko na lekcji lub podczas zaplanowanego badania diagnostycznego. Obserwacja zachowania, rozmowy z dzieckiem, analiza jego prac, sprawności w wykonywaniu zadań na materiale przeznaczonym do nauki szkolnej w klasie II oraz informacje przekazane przez rodziców powinny umożliwić poznanie mocnych stron rozwoju i utrudnień rozwojowych ucznia, przede wszystkim w zakresie funkcji poznawczych (wzrokowo-przestrzennych, słuchowo-językowych) i ruchowych oraz ich współdziałania (integracji percepcyjno-motorycznej). Tak dokonana ocena stwarza podstawy do przewidywania, czy dziecko opanuje umiejętność czytania i pisania w tempie i stopniu określonym w podstawie programowej edukacji wczesnoszkolnej dla klas I–III. Najlepiej dokonać oceny już na początku klasy I, a następnie kontynuować obserwację i ocenę za pomocą kwestionariuszy dla klas II i III.

Proponowane narzędzie nie ma formy testu. Nie zawiera szczegółowych instrukcji dla nauczyciela ani konkretnych pomocy używanych do badania. Do kwestionariusza dołączono jedynie przykłady zadań, które pozwalają na obserwację określonego zachowania dziecka.

Kwestionariusz jest narzędziem przesiewowym. Nie wymaga indywidualnego badania, na które zazwyczaj potrzeba około 2 godzin, lecz pozwala na dokonanie szybkiej oceny uczniów całej klasy. Jeżeli nauczyciel wnikliwie obserwuje swoich uczniów, analizuje ich pracę, proponuje określone zadania, aby poznać ich możliwości, to przy okazji kontaktu z dziećmi i rodzicami szybko zgromadzi informacje potrzebne do wypełnienia kwestionariusza. Diagnoza szkolna ma wówczas charakter procesu poznawania ucznia, a na dokonanie ostatecznej oceny wystarczy kilka minut.

Opis metody

Kwestionariusz zawiera 37 stwierdzeń przyporządkowanych do 11 skal:

- I. Motoryka mała – sprawność ruchowa rąk (1–4)
- II. Motoryka duża – sprawność ruchowa całego ciała i równowaga (5–7)
- III. Funkcje wzrokowo-przestrzenne (8–12)
- IV. Koordynacja wzrokowo-ruchowa (13–16)
- V. Funkcje słuchowo-językowe (17–26)
- VI. Lateralizacja czynności ruchowych (27)
- VII. Orientacja w przestrzeni – w kierunkach lewo/prawo (28)
- VIII. Uwaga (29)
- IX. Znajomość liter, cyfr, znaków matematycznych (30–32)
- X. Pisanie (33–35)
- XI. Czytanie (36–37)

Każdą skalę można ocenić i analizować oddzielnie. Oblicza się też wynik ogólny dla całej skali.

2. Okres stosowania

Ocenę za pomocą kwestionariusza należy przeprowadzić po okresie adaptacji ucznia w szkole, czyli po pierwszym lub drugim miesiącu nauki w klasie II. Jest to również wystarczający czas na poznanie dziecka, jeśli zmieniło ono szkołę lub nauczyciela. W wypadku utrzymywania się u określonych uczniów zagrożenia specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu, nauczyciel może je potwierdzić po roku za pomocą badania kontrolnego.

3. Obliczanie i interpretacja wyników

Na podstawie wiedzy zgromadzonej w kontakcie z uczniem i jego rodzicami nauczyciel wypełnia kwestionariusz – zakreśla przy każdym stwierdzeniu wartość od 1 do 5. Ocena 5 oznacza, że dziecko całkowicie spełnia wymagania, o których mowa w danym stwierdzeniu (ocena bardzo dobra), 4 – dziecko prawie zawsze lub w dużym zakresie spełnia podane wymagania, 3 – uczeń zazwyczaj wypełnia wymogi określone w stwierdzeniu, 2 – uczeń rzadko spełnia oczekiwane wymagania, 1 – dziecko nie spełnia wymagań. Jeżeli w stwierdzeniu wymienia się dwie umiejętności, wystarczy opanowanie jednej, aby wystawić ocenę pozytywną – 3 pkt. Jeżeli dziecko opanowało ją bardzo dobrze na przykład bardzo sprawnie jeździ na rowerze, można mu przyznać nawet 5 pkt.

Kwestionariusz posiada wstępne normy dla klasy II (początek roku szkolnego). Zostały one zamieszczone w tabelach 7 i 8.

3.1. Oceny cząstkowe kwestionariusza w poszczególnych skalach

Oceny umiejętności szkolnych ucznia, a także rozwoju jego funkcji poznawczych i ruchowych uczestniczących w czytaniu i pisaniu oraz ich integracji dokonuje się na podstawie zaznaczonych przez nauczyciela wartości od 1 do 5, odnoszących się do każdego stwierdzenia. W zasadzie wszystkie dzieci powinny uzyskać oceny bardzo dobre (5), świadczące o pożądanym poziomie rozwoju funkcji poznawczych i ruchowych oraz ich umiejętności szkolnych. Dlatego, aby ocenić rozwój i funkcjonowanie ucznia w poszczególnych skalach – częściach kwestionariusza – należy **zliczyć jedynie wszystkie zakreślone wartości 5**. Wynik (sumę ocen bardzo dobrych) w **każdej skali** należy **przyrównać do odpowiedniej pozycji w tabeli** z normami oraz zinterpretować zgodnie ze wskazaniem: **wynik niski – przeciętny – wysoki**.

3.2. Ocena ogólna kwestionariusza

Wynik ogólny kwestionariusza należy obliczyć, sumując wyniki w poszczególnych skalach oraz surowe wyniki (o wartości od 1 do 5) dla pojedynczych pozycji, które nie zostały uwzględnione w tabeli z normami (uwaga, lateralizacja, orientacja w otoczeniu, czyli pozycje od 27 do 29).

Obliczenie wyników cząstkowych w zakresie osobnych funkcji i umiejętności szkolnych pozwala stwierdzić, które z nich stanowią słabe, a które mocne strony ucznia. Wynik ogólny i wyniki poszczególnych skal pozwalają na dostrzeżenie dzieci potrzebujących indywidualnej opieki, które powinny być objęte dalszą obserwacją i pomocą. Służą do opracowania przez zespół nauczycieli uczących dziecko planu udzielania tej pomocy oraz monitorowania jego realizacji i oceny skuteczności.

4. Zakwalifikowanie do odpowiedniej formy pomocy

W wypadku stwierdzenia niskiego ogólnego wyniku, gdy jednocześnie ujawnia się słaby poziom rozwoju funkcji słuchowo-językowych oraz występują nasilone trudności w czytaniu i pisaniu konieczne jest udzielenie dziecku pomocy w formie zajęć wspomagających rozwój. Przyczyny tych trudności mogą być różne. Jedną z nich jest ryzyko dysleksji. W takich sytuacjach wskazane są zajęcia korekcyjno-kompensacyjne. Mają one na celu podniesienie poziomu sprawności funkcji poznawczych i ruchowych oraz kształcenie umiejętności czytania i pisania. Jeżeli w ciągu rocznego cyklu tych zajęć obserwuje się bardzo wolny postęp w wyrównywaniu stwierdzonych braków rozwojowych i doskonaleniu umiejętności czytania i pisania, wskazane jest pogłębione badanie indywidualne pod koniec roku szkolnego w poradni psychologiczno-pedagogicznej lub w szkole przez psychologa i pedagoga.

5. Wdrożenie programu wsparcia

Kwestionariusz ułatwia planowanie ćwiczeń, ponieważ wskazuje, z jakimi zadaniami dziecko sobie nie radzi. Mając na uwadze specjalne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz deficyty stwierdzone w badaniu kwestionariuszowym, nauczyciele uczący danego ucznia powinni zgodnie z nowymi rozporządzeniami MEN zaplanować strategię udzielania mu pomocy. Zespół nauczycieli opracowuje Kartę Indywidualnych Potrzeb Ucznia (KIPU), która od września 2012 roku będzie stanowić w szkole podstawowej dokument obowiązkowy dla każdego dziecka z trudnościami w uczeniu się. W pracy nad pokonywaniem trudności ucznia powinni uczestniczyć nauczyciele, specjaliści ze szkoły i poradni oraz rodzice, którzy kontynuują zajęcia w domu.

6. Ocena udzielonego wsparcia – badanie kontrolne

Oprócz badań wstępnych za pomocą zaprezentowanego kwestionariusza planuje się też badania kontrolne na koniec klasy II. Taka procedura pozwala na ocenę, w jakim stopniu dziecko poprawiło swoje wyniki, usprawniło podstawowe funkcje poznawcze i ruchowe oraz udoskonalilo umiejętność czytania i pisania. Jeżeli całoroczna praca zgodnie z Kartą Indywidualnych Potrzeb Ucznia nie przyniesie postępu, należy przeprowadzić badanie, by dokonać wstępnej diagnozy specyficznych trudności w uczeniu się i stworzyć program terapii pedagogicznej na kolejny rok szkolny.

Wstępnej diagnozy ryzyka dysleksji, dysortografii i dysgrafii można dokonać na końcu roku szkolnego za pomocą Skali Ryzyka Dysleksji – z wykorzystaniem norm dla klasy II (Bogdanowicz, 2005, 2011) lub na początku klasy III za pomocą kwestionariusza.

Dokładniejszej oceny, na końcu klasy II może dokonać specjalista szkolny: psycholog, pedagog lub nauczyciel terapeuta w formie indywidualnego badania diagnostycznego za pomocą skróconego testu „Diagnoza przyczyn niepowodzeń szkolnych dla 8-latków (Bateria-8 S)” (Bogdanowicz, Kalka, Sajewicz-Radtke, Radtke, 2010). Wstępną diagnozę dysleksji, dysortografii i dysgrafii może sformułować zespół poradni psychologiczno-pedagogicznej, używając pełnej formy testu „Diagnoza przyczyn niepowodzeń szkolnych dla 8-latków (Bateria-8)” (Bogdanowicz, Kalka, Sajewicz-Radtke, Radtke, 2009).

Ze względu na przesiewowy charakter badań należy je przeprowadzić ze wszystkimi uczniami w klasie. Badaniem nie obejmuje się tylko dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności intelektualnej, autyzmie, schorzeniach neurologicznych oraz poważnej wadzie słuchu i wzroku. Dysleksji, dysortografii i dysgrafii nie rozpoznajemy bowiem w wypadkach upośledzenia umysłowego, chorób neurologicznych i wtedy, gdy jedyną przyczyną trudności szkolnych jest zaniedbanie środowiskowe i/lub wady narządów zmysłu. Uczniowie ci powinni być objęci pomocą dostosowaną do ich specjalnych potrzeb edukacyjnych. W takich sytuacjach zaburzenia czytania i pisania nie mają bowiem charakteru specyficznego, lecz stanowią współwystępujące symptomy dysfunkcji ośrodkowego układu nerwowego.

Należy podkreślić, że kwestionariusz nie służy do pełnej oceny umiejętności określonych w podstawie programowej dla klasy II. Jest przeznaczony głównie do badania funkcji zapewniających skuteczne uczenie się czytania i pisania.

Kwestionariusz ma charakter eksperymentalny ze względu na trwające prace nad jego ostateczną formą. Będziemy wdzięczni użytkownikom za podzielenie się swoimi uwagami na temat jego przydatności do rozpoznawania uczniów ryzyka dysleksji oraz sugestiami co do potrzeby dokonania zmian w celu udoskonalenia tego narzędzia diagnozy nauczycielskiej.

7. Rzetelność narzędzia diagnostycznego „Kwestionariusz rozpoznawania trudności w czytaniu i pisaniu – klasa II”

Rzetelność skal kwestionariusza obliczono na podstawie metody szacowania spójności wewnętrznej Kudara-Richardsona (KR-20). Wyniki tej analizy przedstawia tabela 1. Wyniki analizy rzetelności pozwalają wskazać, że jest to wysoce spójne i satysfakcjonująco precyzyjne narzędzie oceny poziomu funkcjonowania dziecka w zakresie rozwoju motorycznego, funkcji słuchowo-językowych, wzrokowo-przestrzennych oraz koordynacji wzrokowo-ruchowej, a także dodatkowych umiejętności wspierających naukę czytania i pisania.

Tabela 1. Podsumowanie wyników analizy rzetelności dla skal kwestionariusza w klasie II

Skale	Ogółem (N = 3439)					Dziewczęta (N = 1720)					Chłopcy (N = 1719)				
	Alfa	Średnia <i>r</i>	SE	M	SD	Alfa	Średnia <i>r</i>	SE	M	SD	Alfa	Średnia <i>r</i>	SE	M	SD
Motoryka mała i duża	0,84	0,44	0,98	3,88	2,48	0,84	0,44	0,95	4,38	2,42	0,84	0,42	0,00	3,38	2,45
Funkcje wzrokowo-przestrzenne	0,88	0,59	0,71	2,77	2,04	0,88	0,59	0,70	3,02	2,00	0,88	0,59	0,72	2,52	2,05
Koordinacja wzrokowo-ruchowa	0,72	0,34	0,88	2,19	1,64	0,72	0,34	0,87	2,62	1,65	0,69	0,32	0,85	1,76	1,53
Funkcje słuchowo-językowe	0,92	0,52	1,07	5,36	3,71	0,91	0,51	1,07	5,88	3,60	0,92	0,53	1,07	4,84	3,74
Znajomość liter, cyfr, znaków matematycznych. Pisanie, czytanie	0,76	0,35	0,92	1,93	0,67	0,75	0,34	0,96	1,52	0,98	0,82	0,36	0,94	1,65	0,97
Wynik ogólny	0,96	0,42	3,27	35,71	11,98	0,93	0,40	3,23	37,41	11,21	0,95	0,43	3,09	31,09	1,11

Skale	Wieś (N = 1513)					Miasto (N = 1926)				
	Alfa	Średnia <i>r</i>	SE	M	SD	Alfa	Średnia <i>r</i>	SE	M	SD
Motoryka mała i duża	0,85	0,44	0,00	3,96	2,48	0,84	0,43	0,99	3,82	2,48
Funkcje wzrokowo-przestrzenne	0,86	0,55	0,75	2,84	1,98	0,89	0,63	0,68	2,72	2,08
Koordinacja wzrokowo-ruchowa	0,69	0,31	0,89	2,22	1,60	0,74	0,36	0,86	2,17	1,68
Funkcje słuchowo-językowe	0,91	0,50	1,10	5,35	3,63	0,92	0,54	1,05	5,37	3,77
Znajomość liter, cyfr, znaków matematycznych. Pisanie, czytanie	0,79	0,37	0,89	1,85	0,89	0,77	0,36	0,95	1,57	0,89
Wynik ogólny	0,97	0,41	3,12	35,41	11,09	0,94	0,39	2,97	34,98	11,21

SE – błąd oszacowania wyniku prawdziwego M – średnia SD – odchylenie standardowe

Analiza wskaźnika trudności zadania oszacowanego na podstawie częstości występowania wyników wysokich w poszczególnych grupach dzieci została przedstawiona w tabelach poniżej. Wyniki tej analizy pozwalają wskazać, że podobnie jak w klasie I, występują stosunkowo znaczne różnice między chłopcami i dziewczętami w zakresie częstości uzyskiwania wysokich wyników w poszczególnych zadaniach czy sferach. Natomiast te różnice są znacznie mniejsze w odniesieniu do porównania dzieci z miast i wsi.

Tabela 2. Częstość występowania wyniku wysokiego w zakresie motoryki przez uczniów klas II

Stwierdzenia	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Wieś	Miasto
Jest sprawne w czynnościach samoobsługowych.	58,3	68,2	48,3	58,1	58,4
Sprawnie wiąże kokardkę.	45	60,3	29,7	46,1	44,1
Sprawnie buduje modele obiektów z drobnych klocków.	55,4	60,1	50,7	57,7	53,6
Sprawnie posługuje się ołówkiem, piórem, długopisem.	66,2	74,2	58,2	69,6	63,5
Jest sprawne ruchowo: skacze, szybko biega.	50,7	56,1	45,3	50	51,2
Sprawnie chodzi po linii prostej, stoi chwilę na jednej nodze z zamkniętymi oczami.	52,8	57,4	48,2	52,7	52,9
Jeździ na rowerze, hulajnodze, rolkach, nartach.	59,4	61,3	57,5	61,3	57,9

Tabela 3. Częstość uzyskiwania wyniku wysokiego w zakresie funkcji wzrokowo-przestrzennych przez uczniów klas II

Stwierdzenia	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Wieś	Miasto
Układa według wzoru mozaiki i puzzle z drobnych elementów.	53,5	59,1	48	55,3	52,2
Dostrzega drobne elementy, na przykład braki na obrazkach lub element inaczej położony niż pozostałe.	52,1	56,4	47,7	54,3	50,3
W trakcie rysowania i pisania umie zagospodarować przestrzeń kartki.	57,3	60,6	54	57,8	56,9
Bez błędnie rozpoznaje i zapisuje litery o podobnym kształcie (t – l – ł) oraz znaki diakrytyczne.	56,5	62,5	50,6	57,2	56
Bez błędnie rozpoznaje i zapisuje litery oraz cyfry podobne, lecz inaczej położone w przestrzeni (6–9; p – b – d – g).	57,7	63,3	52,2	59,1	56

Tabela 4. Częstość uzyskiwania wyniku wysokiego w zakresie koordynacji wzrokowo-ruchowej przez uczniów klas II

Stwierdzenia	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Wieś	Miasto
Sprawnie rysuje. Potrafi narysować latawiec według wzoru. Rysunki są bogate w szczegóły.	47,5	67	27,9	48,9	46,3
Sprawnie posługuje się nożyczkami.	31,7	38,3	25,1	31	32,3
Pisze kaligraficznie, mieści się w liniaturze.	28,9	39,2	18,6	28,6	29,2
Celnie rzuca i chwytą piłkę.	48,4	47,1	49,7	50,2	47

Tabela 5. Częstość uzyskiwania wyniku wysokiego w zakresie funkcji słuchowo-językowych przez uczniów klas II

Stwierdzenia	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Wieś	Miasto
Poprawnie wymawia wszystkie głoski, złożone słowa.	62,6	70,6	54,6	63,1	62,3
Pamięta wierszyki, piosenki.	52,9	59	46,9	53,7	52,3
Rozróżnia pary słów, które różnią się jedną głoską (<i>dom – tom</i>) i określa tę różnicę.	56,4	62,2	50,7	58	55,1
Poprawnie dokonuje analizy głoskowej długich słów.	62,6	67,7	57,5	62,7	62,6
Poprawnie dokonuje syntezy głoskowej długich słów.	63,1	68,4	57,9	62,9	63,3
Potrafi przekształcać słowa. Rozumie zabawę „Mowa kaczek” – dodaje sylabę <i>ka</i> przed każdą sylabą lub ją usuwa.	34,1	36,9	31,4	32,7	35,3
Potrafi przekształcać słowa: usuwa z nich głoski, dodaje lub zastępuje innymi tak, aby powstało nowe słowo.	42,1	46,9	37,2	42,2	42
Potrafi wśród trzech słów wskazać to, które jest niepodobne – nie rymuje się.	55,1	60,4	49,8	53,6	56,3
Potrafi szybko wymieniać nazwy, na przykład zwierząt, owoców.	56,1	62,1	50	57,2	55,2
Potrafi szybko nazywać wskazywane elementy na obrazku.	51,3	54,2	48,3	49,3	52,9

Tabela 6. Częstość uzyskiwania wyniku wysokiego w zakresie czynności czytania i pisanie przez uczniów klas II

Stwierdzenia	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Wieś	Miasto
Zna wszystkie litery alfabetu, cyfry, znaki matematyczne.	81,8	64,8	55,1	59,4	60,4
Potrafi szybko nazywać szeregi liter i cyfr.	60	23,8	12,8	16,7	19,6
Poprawnie pisze litery i znane wyrazy.	53,2	47,8	55,6	52,3	55,3
Poprawnie przepisuje zdania.	38,1	31	19	23,1	26,4
Poprawnie pisze zdania z pamięci, używa poprawnych form gramatycznych.	18,3	45,9	37,8	39,9	43,5
Czyta całymi wyrazami i zdaniami. Rozumie przeczytany przez siebie tekst.	43,6	47,6	39,6	43,6	43,5

8. Normy dla uczniów klasy II – początek roku szkolnego

Wyniki w poszczególnych częściach kwestionariusza służące ocenie wyróżnionych funkcji należy porównać z danymi w tabeli 7. W tym celu liczbę uzyskanych punktów (zliczonych ocen 5), dotyczących określonej funkcji, odnajdujemy w danej kolumnie tabeli 7, a interpretację tego wyniku odczytujemy w kolumnie pierwszej.

Tabela 7. Interpretacja wyników uzyskanych w badaniu uczniów klasy II w poszczególnych skalach kwestionariusza

Wynik	Liczba wystąpień oceny 5 w poszczególnych skalach						
	Motyryka (mała i duża – razem) (0–7 max)	Funkcje wzrokowo-przestrzenne (0–5 max)	Koordinacja wzrokowo-ruchowa (0–4 max)	Funkcje słuchowo-językowe (0–10 max)	Znajomość liter, cyfr i znaków matematycznych (0–3 max)	Pisanie (0–3 max)	Czytanie (0–2 max)
Niski	0–1	0	0	0–1	0	0	0
Średni	2–3	1–4	1	2–8	1–2	1–2	1
Wysoki	4–7	5	2–4	9–10	3	3	2

Dla trzech skal niewymienionych w tej tabeli (lateralizacja czynności ruchowych, orientacja w przestrzeni – w kierunkach lewo/prawo oraz uwaga) można wyróżnić jedynie: wynik **wysoki** (zaznaczenie cyfry 5 na skali ocen – tylko te oceny zliczamy i dodajemy do wyniku ogólnego) oraz wynik **niski** (zaznaczenie jednej z cyfr od 1 do 4).

Wynik ogólny kwestionariusza oraz wyniki w poszczególnych skalach powinny zostać uzupełnione dokładniejszą diagnozą umiejętności czytania i pisanie z wykorzystaniem testów pedagogicznych np. „Dom Marka” (Bogdanowicz, 2009). Aby obliczyć **wynik ogólny całego kwestionariusza**, należy zsumować wyniki bardzo dobre (5) uzyskane w poszczególnych skalach oraz dodać do nich wyniki w zakresie orientacji, uwagi i lateralizacji. Innymi słowy – **należy zliczyć wszystkie oceny 5 uzyskane przez dziecko w całym kwestionariuszu**. Po obliczeniu tej sumy należy odnieść ją do wyników zamieszczonych w tabeli 8.

Tabela 8. Interpretacja wyniku ogólnego kwestionariusza dla klasy II

Wynik	Liczba punktów (0–37 max)
Niski	0 do 9
Średni	10 do 26
Wysoki	27 do 37

Niski wynik ogólny oraz niskie wyniki poszczególnych skal wskazują na przyczyny niepowodzeń w uczeniu się czytania i pisanie, w tym na ryzyko dysleksji. Dane te stanowią podstawę do planowania i udzielania, uczniom mającym trudności w uczeniu się czytania i pisanie pomocy w formie zajęć terapii pedagogicznej. Tak uzyskane wyniki należy podać z końcem roku szkolnego weryfikacji, czyli przeprowadzić badania kontrolne w celu sformułowania wstępnej diagnozy dysleksji, dysortografii, dysgrafii.

Bibliografia

1. Bogdanowicz M. (2005, wyd. poszerzone). Ryzyko dysleksji: problem i diagnozowanie. Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.
2. Bogdanowicz M. (2009). Test głośnego czytania „Dom Marka”. Gdańsk: Pracownia Testów Psychologicznych i Pedagogicznych.
3. Bogdanowicz M. (2010). Ocena głośnego czytania „Dom Marka”. EduSensus DYSLEKSJA. Zestaw materiałów interaktywnych. Gdańsk: Young Digital Planet.
4. Bogdanowicz M. (2011). Ryzyko dysleksji, dysortografii i dysgrafii. Skala Ryzyka Dysleksji wraz z normami dla klas I i II. Gdańsk: Harmonia Universalis.
5. Bogdanowicz M. (2010). Ocena ryzyka dysleksji. EduSensus DYSLEKSJA. Zestaw materiałów interaktywnych wspomagających badanie przesiewowe dzieci oraz profilaktykę w zakresie trudności w czytaniu i pisaniu. Gdańsk: Young Digital Planet.
6. Bogdanowicz M., Kalka D., Sajewicz-Radtke U., Radtke B. M., Karasiewicz K. (2009). Bateria metod diagnozy przyczyn trudności szkolnych u dzieci ośmioletnich (Bateria-8). Gdańsk: Pracownia Testów Psychologicznych i Pedagogicznych.
7. Bogdanowicz M., Kalka D., Sajewicz-Radtke U., Radtke B. M. (2010). Bateria metod diagnozy przyczyn niepowodzeń szkolnych u dzieci ośmioletnich – wersja skrócona (dla szkolnych psychologów i pedagogów). Bateria-8S. Gdańsk: Pracownia Testów Psychologicznych i Pedagogicznych.
8. Bogdanowicz M., Kalka D., Sajewicz-Radtke U., Radtke B. M. (2010). Ocena przyczyn trudności w nauce czytania i pisania. EduSensus DYSLEKSJA. Zestaw zadań dla dzieci ośmioletnich – Przewodnik metodyczny. Gdańsk: Young Digital Planet.